

УДК 7.05

Сафонова Т. Р.

Інститут архітектури, Національний університет «Львівська політехніка»

СУЧАСНЕ ВИКОРИСТАННЯ ФРАГМЕНТІВ АРХІТЕКТУРИ В МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Сафонова Т. Р. Сучасне використання фрагментів архітектури в міському середовищі. У статті розкривається ідея створення дизайну нових об'єктів в інтер'єрі пам'яток, що перебувають в аварійному стані. Здійснено опрацювання актуальної тематики сучасних методів збереження фрагментів пам'яток. Запропоновано і описано альтернативні варіанти вирішення проблеми сучасної забудови на історичній території, з використанням закинутих елементів пам'яток. Результати дослідження підтримують ідею і доводять доцільність зміни функціонального призначення фрагментів архітектури. Розроблені практичні рекомендації по проектуванню нового вигляду старих об'єктів. Доведено, що наповнення сучасними дизайн-рішеннями інтер'єрів напівзруйнованих пам'яток надає їм нового життя та рятує їх від руйнації.

Ключові слова: дизайн, проектування, інтер'єр, збереження, архітектурні пам'ятки.

Сафонова Т. Р. Современное использование фрагментов архитектуры в городской среде. В статье раскрывается идея создания дизайна новых объектов в интерьере достопримечательностей, которые находятся в аварийном состоянии. Осуществлена проработка актуальной тематики современных методов сохранения таких фрагментов. Предложены и описаны альтернативные варианты решения проблемы современной застройки на исторической территории с использованием заброшенных элементов достопримечательностей. Результаты исследования поддерживают идею и доводят целесообразность изменения функционального назначения фрагментов архитектуры. Разработаны практические рекомендации по проектированию нового вида старым объектам. Доказано, что наполнение современными дизайн-решениями интерьеров полузрушенных достопримечательностей предоставляет им новую жизнь и спасает их от разрушения.

Ключевые слова: дизайн, проектирование, интерьер, сохранение, архитектурные достопримечательности.

Safonova T. The contemporary use of architectural fragments in the urban environment. Objectives.

*To reveal the idea of creation of design of new objects in the interior of monuments which have been in the deteriorating conditions and validate this idea. **Methods.** To offer and describe the alternative solutions to solve the problem of modern construction on historical sites using neglected fragments of monuments. **Results.** The results of current research support the idea and prove the expediency to change the functional use of architectural fragments. Practical recommendations are developed on planning of new kind neglected fragments of monuments. **Conclusions.** Filling the interiors of ruined monuments with modern design solutions would give them new life, rescue from deterioration and make them more relevant.*

Keywords: design, planning, interior, preservation, architectural monuments.

Постановка проблеми. На території України є велика кількість покинутих фрагментів пам'яток посеред нової архітектури розбудованого міста. Зруйновані часом, погодою та людьми, вони не підлягають відновленню до початкового вигляді. Постає потреба в нагальному вирішенні питання використання таких фрагментів архітектури в сучасному середовищі. Наша країна демонструє низку негативних прикладів в цій галузі. Це переважно ліквідація таких пам'яток. За європейським досвідом основне рішення — це зміна функціонального призначення. Таким чином, нашим завданням є переконати в ефективності, зручності та унікальності створення нових проектів за Європейськими взірцями на території України.

Актуальність теми полягає в наданні можливості подальшого розвитку і модернізації старовинних міст, а також розкритті наукових та інших пошуків щодо збереження в новому руслі фрагментів пам'яток в сучасному міському середовищі.

Метою статті є показати на прикладі пам'яток старовини, що перебувають в аварійному стані, актуальність їх сучасного використання в міському середовищі.

Зв'язок з науковими та практичними завданнями. Напрямок проведеного дослідження збігається з основним напрямком наукової роботи кафедри дизайну та основ архітектури і відповідає темі «Принципи збереження археологічних пам'яток в сучасному урбаністичному дизайні», затвердженій Вченою радою Інституту архітектури, Національного університету «Львівська політехніка» від 01.03.12, протокол № 5.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняних літературних джерелах проводилися дослідження переважно з практики відновлення цілого об'єкту до початкового вигляду. Тут можна виділити праці таких науковців, як Т. В. Сприса [9: 269–273], М. Яковлева [11: 19–24], К. Гончарова [3: 288–299], В. Петрика, Ю. Лукомського, М. Єзерського [4: 216–230], Л. В. Прибеги [5; 6], С. Цимбалюка [10: 61]. Усі вони присвячені реставраційній діяльності, проектно-архітектурній практиці

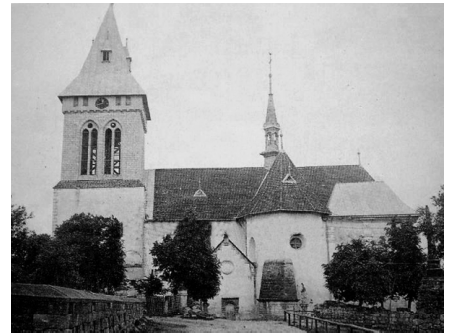

Рис. 1, 2. Костел Святої Трійці, м. Підгайці. 2015 р.

Рис. 3. Стан костелу на 1926 р.

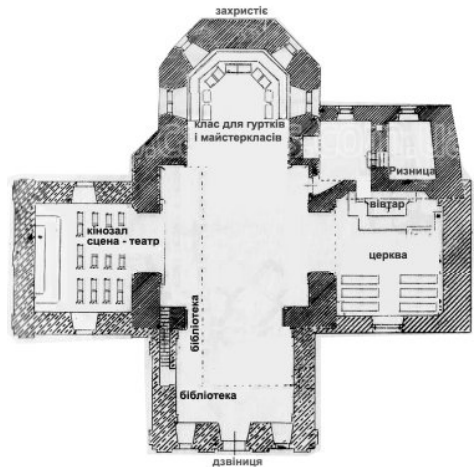

Рис. 4, 5. Інтер'єр костелу Святої Трійці в 1926–2015 рр.

Рис. 6. План проекту

в Україні. Також достатньо робіт в галузі консервації [1: 13–24; 2: 106–107]. Рідше можна відшукати праці щодо переміщення об'єктів [8: 149–152]. І жодної вітчизняної роботи в сфері створення нових об'єктів на основі старих, лише в іноземних виданнях, таких як “Architektur Wien 700 Bauten” (August Sarnitz) [13] та “Element & objects” (Graeme Brooker, Sally Stone) [12: 10–145].

Європейський досвід вражає різноманітністю своїх рішень: починаючи з відбудови цілого міста Дрездену (Німеччина) з руїн, що залишилися після війни, до таких креативних рішень, як переорієнтування Домініканської церкви в Амстердамі (Нідерланди), де застосована методика об'єднання сучасних форм і матеріалів з фрагментами старих будівель, що надало їм нового життя та призначення.

У попередніх дослідженнях було розглянуто взірці проектів: лапідарію Eggenberg, Graz (Австрія) 2004 рік, Manfred та Hartmuth Petschnigg; музей Акрополь в Афінах (Греція), 2009 рік, Bernard Tschumi & Photiadis Michalis; центр норвезького дизайну та архітектури, 2003 рік, Jensen і Skodvin Arkitektkontor, Осло (Норвегія); оновлення та розширення будинку ошадної каси в Констанці (Німеччина), в 2000-х роках [7: 32–35], які розкривають актуальність даних проектів та надихають на впровадження їх в Україні.

Виклад основних матеріалів дослідження.

Розглянемо варіант можливої реалізації таких Європейських проектів на руїнах костелу Святої Трійці у місті Підгайці, Тернопільської області. Ця пам'ятка є історичною та культурною перлиною України, цікава своїм синтезом архітектурних стилів (рис. 1, 2), датується 1634 р. (рис. 3, 4). Тут присутня готична двоярусна вежа, ренесансний портал, бароковий інтер'єр та прибудова в стилі історизму. З 1946 року костел слугував як склад, залишений без догляду, в зв'язку з цим зазнав значної руйнації (рис. 5). У 1980-х роках в результаті пожежі обвалився дах та частина вежі, постраждали вікна та двері, пошкодились мури, крипти частково були завалені. У 2006 р. адміністрація міста передала костел вірянам. У храмі було проведено незначний ремонт (рис. 1).

Нажаль, переважно, цим і завершується історія більшості пам'яток нашої держави. Пропонуємо використати таку світову тенденцію, як надання нового призначення, для збільшення кількості зацікавлених у даній споруді. Адже у світі деякі церкви стали туристичними пам'ятками, магазинами, кафе, книгарнями, бібліотеками, театрами. Ці нововведення потрібні й костелам в Україні, щоб вони не вийшли з ужитку та не руйнувалися, оскільки такі пам'ятки потребують значних коштів за утримання.

Візьмемо за аналог проект 2007 року, розроблений амстердамською архітектурною фірмою

Рис. 7. Візуалізація центрального входу

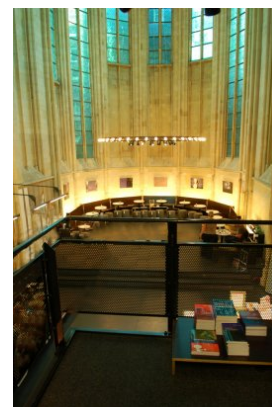

Рис. 8, 9. Другий ярус бібліотеки

Рис. 10. Клас для гуртків та майстер класів

Рис. 11. Праве крило — невеличка церква

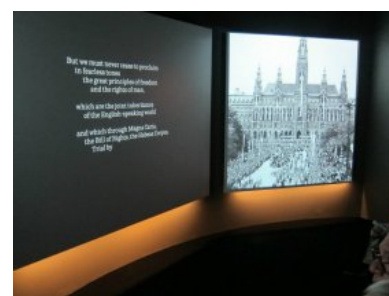
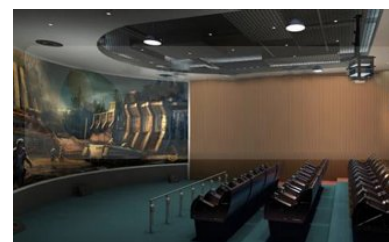

Рис. 12, 13. Ліве крило — кінозал та сцена для вистав

Merkx & Girod та архітектором *Lensvelt*, Маастрихт (Нідерланди). В дизайні храму були використані: сучасні чорні сталеві стелажі, хрестоподібні журнальні столики, тротуари, сходи, ліфти, підсвітки стелажів (лампами денного світла). Проведені реставраційні роботи на склепінні стелі, декоративних арках, фресках XVII ст., які прикрашають стелю. Виділена зона під триповерховий книжковий магазин та кафе в «апсиді» церкви.

Щодо костелу Святої Трійці, то ще донедавна він був в аварійному стані, проте на даний момент частина реставрована, а на решту не вистачає коштів. Тому є потреба свіжого бачення і пропозицій. Напевно, не всі можуть сприйняти думку створення кав'ярень та магазинів в храмі, але читання книг, виставки дитячих робіт, організація гуртків та вистав будуть цілком доречними. Книги, дискусії, лекції, інтерв'ю та музичні вистави приваблять нову аудиторію людей як з містечка, так і з околиць. У зв'язку з цим, чим більше відвідувачів потрапить в середину і насолодиться красою колись закинutoї церкви, тим більше коштів можна залучити для її утримання.

Отже, після реставраційних робіт фрагментів храму, що залишилися, варто накреслити дизайн-

проект робіт по інтер'єру храму. Якщо в церкві надалі планується проведення служби, то, наприклад, праве крило храму можна відвести для вірян. У центральній частині доцільно розмістити двоюрисну зону для бібліотеки та читальної зали. В лівому крилі — невеличкий кінозал для перегляду слайдів, документальних фільмів з трансформацією у сцену для виступів, театральних вистав. У центральній фронтальній частині, де було захристя, можна розмістити клас для гуртків та майстер класів. Таким чином, отримаємо багатофункціональне приміщення для різних сфер діяльності та вікових категорій (рис. 6).

Розглянемо детальніше завдання по проектуванню. Центральний вхід знаходиться в напівзруйнованій дзвіниці. Залежно від коштів, вкладених в проект, є декілька варіантів її розбудови. Звичайно, бажано, при покрівлі даху зробити оглядовий майданчик та сходовий марш, а також два яруси бібліотеки. Щоб зекономити, в світовій практиці зазвичай використовують металеві конструкції. Освітлення — лампи денного світла. Увесь дизайн лаконічний, без декорів і зайвих елементів, основне — функціональність. Бібліотека включає в себе: стелажі з книгами, електронний носій вмісту

переліку видань, простої форми столи з сидіннями (рис. 7, 8). При долученні спонсорів, зацікавлених у створенні книгарні, можна об'єднати її з бібліотекою, так як роблять це в усьому світі. Плюс такого рішення полягають в тому, що дорогі чи закордонні видання рідко побачиш у державних місцевих бібліотеках. Книгарні ж виставляють такі екземпляри на продаж. Таким чином, бажаючі можуть їх почитати й навіть придбати.

Церква у правому крилі має лави для вірян та вівтар із входом в ризницю (рис. 11). З протилежної сторони храму знаходиться кінозал, а саме, проектор з екраном та невеликою кількістю сидячих місць для трансляції документальних фільмів, короткометражок та презентацій (рис. 12, 13). Також тут планується проведення вистав та виступів. Це потрібно для культурного збагачення населення міста й урізноманітнення його дозвілля. В частині, де колись було захристя, по колу розміщені лави зі столами та освітлення у формі кола (рис. 9, 10). Ця зона дасть можливість проводити майстер-класи, гуртки та виступи.

У містечку з населенням близько 20 тис. осіб є потреба у створенні нових місць часу для дозвілля. Йдеться про гуртки для дітей та дорослих: малювання, вишивання, плетіння, майстер-класи по писанкарству, фотокурси тощо. Культурне збагачення: театральні вистави (як місцеві, так і приїжджі), літературні вечори, перегляд історичних фільмів, презентації досліджень і т. ін.. А оскільки пошуки території для забудови таких приміщень, плюс їх будівництво займе немало часу і коштів, за доцільне вважаємо об'єднати порятунок історичної пам'ятки, що перебуває в стані руйнації, та розбудови міста.

Запропонований проект за аналогами світових взірців та рішень даної проблематики, не є правилом, радше варіантом можливостей та закликом до нового креативного бачення. Адже, закинутих, напівзруйнованих костелів, замків та фортець є велика кількість по всій Україні. Це наприклад, руїна костелу 20–30-х рр. ХХ ст., с. Черниця в Миколаївському районі; костел Вознесіння Діви Марії, м. Червоногород; руїни Домініканського костелу, м. Белз; руїни костелу Святої Трійці 1693 р., с. Окопи у Борщівському районі на Тернопільщині; костел Діви Марії, с. Великий Ходачків, Козівський р-н, Тернопільської обл.; костел св. Станіслава, с. Старий Вишневець, Збарзького району, Тернопільської області; костел Св. Марка, с. Варяж в Сокальському районі, Львівської обл. і багато інших. Переважно причина руйнації костелів перехід місцевої громади на православну віру та небажання влади реконструювати та опікуватися ними, так само як і замками та фортецями, на догляд за якими держава не виділяє коштів. Деякі з них знаходяться в селах, що посилює потребу в створенні в цих об'єктах нових місць проведення культурного дозвілля, які відповідатимуть потребам населення.

Висновки. Таким чином, питання використання історичних пам'яток чи фрагментів архітектури в сучасному середовищі є актуальним, оскільки велика кількість таких об'єктів знаходиться на теренах всієї нашої країни; вирішення цього питання є нагальним, адже продовжується їх руйнація; зміна функціонального призначення цих споруд є ефективним рішенням, що надає пам'ятці унікального вигляду й нового життя, відкриває **перспективи** подальших досліджень у даному напрямку, адже у межах даної роботи вдалося розглянути лише перепроєктування дизайну інтер'єру костелу в малому містечку, подальші ж дослідження відкривають великі можливості в переплануванні цитаделі в великому місті, наприклад, у торговий центр чи замку в школу або університет, надаючи йому пізнаваності та особливого шарму.

Література:

1. Бевз М., Бевз В., Петрик В. Успенський собор давнього Галича: історія вивчення, проблеми збереження та консервації // Успенський собор Галича. Минуле і сучасність. Матеріали науково-практичної конференції. Галич, 2005. — с. 13–24.
2. Гладких М. І. Пізньопалеолітичні житла, методи їх консервації та експонування // Археологія. — 1972. — № 6. — с. 106–107.
3. Гончарова К. Методичні засади архітектурної реставрації в Україні у повоєнні десятиліття / К. Гончарова // Вісник Української академії мистецтв. — Київ, 2009. — Вип. 16. — с. 288–299.
4. Петрик В., Лукомський Ю., Єзерський М. Відтворення втраченої історичної забудови на вулиці Федорова у Львові / В. Петрик, Ю. Лукомський, М. Єзерський // Віник Укрзахідпроектреставрація. — 2009. — № 19. — с. 216–230.
5. Прибега Л. В. Методика охорони та реставрації пам'яток народного зодчества України / Л. В. Прибега // Українська академія архітектури. — К.: Мистецтво, 1997. — 143 с.
6. Прибега Л. В. Охорона та реставрація об'єктів архітектурно-містобудівної спадщини України: методологічний аспект [Текст] / Л. В. Прибега. — К.: Мистецтво, 2009. — 304 с.
7. Сафонова Т. Р. Доцільність втілення проектів по використанню збережених фрагментів пам'яток в урбодизайні, на фоні світового розвитку / Т. Р. Сафонова // Вісник ХДАДМ. — 2012. — № 15. — с. 32–35.
8. Соколовський З., Римар Я., Йосипів Р. Переміщення дерев'яних храмів як спосіб їх збереження / З. Соколовський, Я. Римар, Р. Йосипів // Вісник Інституту Укрзахідпроектреставрація. — 2003. — № 13. — с. 149–152.
9. Сприса Т. В. Пам'яткоохоронна та реставраційна діяльність у Львові від середини ХІХ-го століття до початку другої світової війни (1939 року) / Т. В. Сприса. — Львів: НУЛП, 2011. — с. 269–273.
10. Цимбалюк С. Реставрація, реконструкція та пристосування східної вежі комплексу Цитадель у Львові / С. Цимбалюк // Вісник Інституту Укрзахідпроектреставрація. — 1994. — № 2. — с. 61.
11. Яковлев М. Наукове обґрунтування оптимізаційних завдань проектно-реставраційної архітектурної практики / М. Яковлев // Вісник Української академії мистецтв. — 2003. — № 10. — с. 19–24.
12. Brooker G., Stone S. Element / objects / G. Brooker, S. Stone. — London: AVA Publishing SA, 2010. — p. 10–145.
13. Sarnitz August. Architektur Wien: 700 Bauten Taschenbuch / August Sarnitz. — 8. August 2008 — 592 p.